

Å SPISE ER
EN POLITISK
HANDLING
COMER ÉE
UN ATO
POLÍTICO

#3
LATIN
AMERIKA

#3 årgang 30, desember 2024
Latin-Amerikagruppene i Norge

LATIN AMERIKA

#3 – desember 2024

Årgang 30

Løssalgsspris: 70,-

Utgiver:

Latin-Amerikagruppene i Norge

Kolstadgata 1

0652 Oslo

latin-amerikagruppene.no/publikasjoner/
tidsskrift

Redaksjon og bidragsytere:

Colin Serafin Bojer
Maria Hamre Richter
Olivia Høiby Tångring
Ingrid Fabiola Ocares Moen
Frøya Torvik
Roxana Ortiz
Camilo Gallardo Lescano
Sara Ferreira Cabreira
Lars Øvergaard
Eiv Rindal
Kia Luzula Vulgaris
Live Elisabeth H. Michelet
Inga Brottveit
Eline Ruud Kristiansen
Kristina Vatland
Hanna Nakken
Oda Balke Fjellang (design)
Susanne Normann
Rodrigo Silva
Beatriz Dedubiani (illustrasjon)
Natalia Gregorini (illustrasjon)
Duda Oliva (illustrasjon)
Inga Haugdahl Solberg
Olaug Elisabeth Torheim Bergum

Opplag: 900 eksemplarer

Trykk: Merkur Grafisk AS

Utgis med støtte fra:

NOR≡C

INNHold

Leder	3
Om MST og brigadeprosjektet	4
Motstand og okkupasjon	6
Kapitalen mot miljø og klima	10
Vi må omskrive historien til jordløse kvinner	12
Agroecologia e educação, para fazer revolução!	14
Dikt: Himmelen	19
Å vera bondekvinne og soldaritets-brigadist	20
Rapport fra flommen	22
Transkamp i MST	26
Bokomtale: Reforma agraria	30
Vi sår revolusjonens frø	32
Å spise er en global handling for fellesskapet	35
Ugress - det handler om politikk	38

Illustrasjon forside: Colin Bojer

Vil du skrive for oss?

Har du en ide til en artikkel, bildeserie eller et tema vi bør ta opp? Vi tar gjerne imot reportasjer, kulturanbefalinger, kommentarer, debattinnlegg og andre ting med Latin-Amerikatema. Ta kontakt: latinamerika@gmail.com

LEDER

Vi ankom Brasil i starten av mars, hvor vi det neste halve året skulle være på solidaritetsbrigade hos De jordløses bevegelse (MST). Planen var å besøke okkupasjoner, bosetninger, skoler og møte mennesker som kjemper for folkelig jordreform. Ikke minst skulle vi delta på MST sin store kongress.

Kongressen skal i teorien avholdes hvert femte år, men har blitt utsatt flere år på rad på grunn av pandemi og politisk uro. I Brasilia skulle titusenvís av mennesker samles for å feire, diskutere og konstruere fremtiden. Men i april ble delstaten Rio Grande do Sul rammet av kraftig regn og flom. Det var umulig å ikke se katastrofen i lys av klimaforandringene vi nå står ovenfor, klimaforandringer som er uløselig knytta til det kapitalistiske systemet. De jordløses bevegelse valgte derfor å utsette kongressen for å kunne hjelpe de flomrammede. *A solidariedade é a ternura dos povos, um princípio revolucionário e um valor humano.* Solidariteten er folkets ømhet, et revolusjonært prinsipp og en menneskelig verdi, var bevegelsens budskap. Vi, arbeiderklassen, må trå til.

Vår brigade ble dermed en del av flere større solidaritetsbrigader. Vi tok del i regionale og internasjonale brigader, som dro til Rio Grande do Sul for å bidra med folkekjøkken og opprydningsarbeid. Solidaritet fikk en ny betydning, med kameratskap og gjensidig hjelp som fundament. Fremtiden for jordbruket var usikker, men å få det på beina igjen var en prioritet.

Dette tidsskriftet er et resultat av tiden vi tilbrakte med De jordløses bevegelse. I tillegg til egne tekster, har vi fått bidrag fra kamerater fra Brasil, Colombia og Norge - unge mennesker som kjemper for matsuverenitet, rettferdighet og trygghet i sine territorier.

Å spise er en politisk handling var en gjennomgående setning under brigadeoppholdet. Den forteller oss klart og tydelig at mat er så mye mer enn bare varene vi kjøper i butikken. Vi forsto at vi ikke kan overlate alt ansvaret til bonden, når vi alle har behov for mat og næring. Det vi spiser har både lokale og globale konsekvenser - og løsninger. Derfor må vi kjempe for rettferdige og bærekraftige matsystemer: der mennesker og natur setter premissene, og ikke kapitalen.

For å kunne se utover, må vi også vende blikket innover. Vi må ta ansvar for vårt eget matsystem, vårt eget landbruk og våre egne praksiser. Samtidig som vi kjemper for bedre politiske vilkår for arbeidere og bønder, kan vi også ta spaden i våre egne hender - eller plukke med oss en løvetann.

Selv om vi lever i en dyster tid, finnes det håp i alternative strategier.

Ingrid, Colin, Olivia og Maria

LAG/Brigada Internacionalista Abya Yala

OM MST OG BRIGADE- PROSJEKTET

De jordløses bevegelse

De jordløses bevegelse har organisert, okkupert og skolert i 40 år. Slik har de blitt Brasils, og Latin-Amerikas, største sosiale bevegelse.

Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra (MST/De jordløses bevegelse) ble stifta i 1984, mot slutten av det brasilianske militærdiktaturet. MST sitt mål har vært, og er, folkelig jordreform, retten til å dyrke jorda og et mer rettferdig samfunn. Dette oppnås blant annet gjennom å okkupere jord som ikke oppfyller sin sosiale funksjon. Jordokkupasjonene har som mål å bli formaliserte bosetninger.

Over en halv million familier, i 24 av Brasils 27 stater, er bosatt i MST sine bosetninger. Samtidig er 70.000 familier midlertidig bosatt i jordokkupasjoner. De kaller seg for *sem terra*, jordløse, selv etter de har fått formalisert bruksretten til jorda. Følelsen av identitet og tilhørighet til bevegelsen er grunnleggende, og deres røde flagg heises stolt fra nord til sør.

MST jobber strategisk på flere fronter, med blant annet kultur, politikk, utdanning, helse, anti-rasisme, skeiv kamp, internasjonalisme og urbant arbeid. De viser hvordan kampen for jorda angår oss alle.

Solidaritetsbrigadene

LAGs brigadeprosjekt har røtter i solidaritetsbevegelsen som støtta sandinistrevolusjonen i Nicaragua fra slutten av 70-tallet og utover 80-tallet. Siden da har det vært en av våre viktigste politiske utvekslinger. De siste årene har LAG sendt ti brigadister to ganger årlig. Målet med brigadene har vært å styrke den internasjonale solidariteten gjennom å støtte opp om grasrotkamper. Sammen med sør-sør og sør-nord brigadister fra partnerorganisasjoner har brigadeprosjektet utviklet seg gjennom årenes løp.

Etter en lengre pause grunnet pandemien og et overraskende finansielt kutt fra Norec, fikk prosjektet innvilga støtte igjen. Årets brigade var basert på en ny struktur, med fire brigadister fra LAG på et seks måneders langt opphold i Brasil. I tillegg ble det oppretta en ny stilling, nemlig «proffutveksling». Frøya Torvik jobba hos MST i ti måneder, hvor hun hovedsakelig hadde oppgaver på den nasjonale skolen Florestan Fernandes (ENFF).

Juana Morales, Lix Lainez og Juliana Chuj fra Comité Unidad Campesina og Conavigua (Guatemala), samt Yonairo Suárez fra Coordinador Nacional Agrario (Colombia) var sammen med brigadistene fra LAG en del av Brigada Internacionalista Abya Yala.

Foto: Ingrid Fabiola O. Moen

ORDLISTE:

- Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra (MST): De jordløses bevegelse
- Escola Nacional Florestan Fernandes (ENFF): MST sin nasjonale skole i delstaten São Paulo. Skolen er en viktig plass for skoling og samarbeid, både for MST og den latinamerikanske og internasjonale venstresiden.
- Acampamento/Okkupasjonsleir: Midlertidig okkupasjon av jord som «ikke fyller sin sosiale funksjon», det vil si som ikke kommer folket til gode – eksempler: jord som ligger brakk eller områder hvor bevaring av natur ikke blir respektert. Denne retten kommer fra 1988-grunnloven.
- Assentamento/Fast bosetning: Okkupasjoner som blir til formaliserte bosetninger med bruksrett til jorda. Dette skjer ved hjelp av INCRA (Det nasjonale koloniserings- og jordreformsinstituttet). Hus, matproduksjon og infrastruktur stabiliseres og styrkes.
- Mística: Mystikk som skal inspirere til kamp – det kan være en transformativ performance, et vakkert tablå, eller et øyeblikk.

MOTSTAND OG OKKUPASJON

- ERFARINGER FRA OKKUPASJONSLEIREN DALVA MOTTA I BAHIA

Tekst: Camilo Gallardo Lescano.

Camilo er aktivist i MST Bahia og organisert i jordokkupasjonen Dalva Motta i Sør-Bahia. Han har fagbrev i agroøkologi og matskog-forvaltning

Foto: Ingrid F. O. Moen

Oversatt og omskrevet av Ingrid F. O. Moen, Maria H. Richter og Olivia H. Tångring

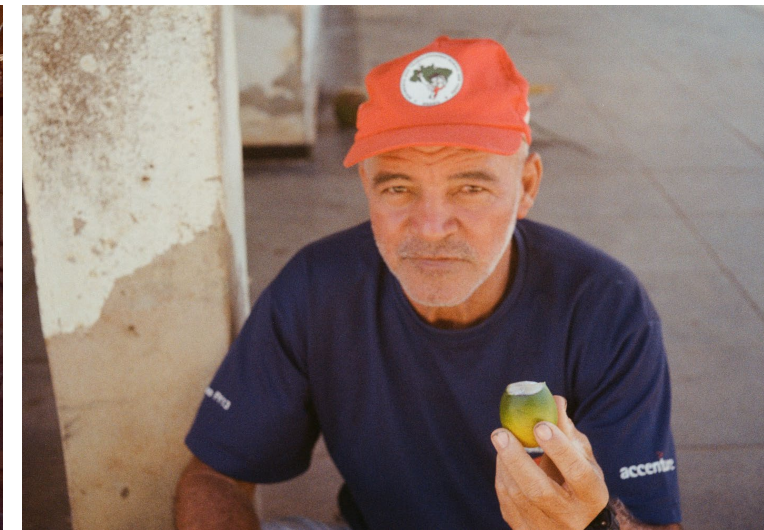
Opplevelsen av å okkupere, konstruere og leve sammen på uproduktiv og inntil nylig forlatt jord, er en lærdom uten sidestykke. Det er å være vitne til jorden som tar imot familier yrende av liv, og utstyrt med svart presenning og verktøy bygger de sine hjem. Familiene takker jorden for dens mottakelse og får jorden til å blomstre med squash, bønner, kål, banan, urter og alt det man trenger for å frigjøre seg fra markeds-kreftene.

Å ta jorden og livet tilbake

Opplevelsen innebærer alt fra måter å okkupere jorden og skape menneskelige relasjoner på, til å bytte frø, verktøy, arbeidskraft og fremfor alt livserfaringer. Her råder solidaritet og empati som strategier for å møte livets vansker. Dette

er spesielt viktig når man etablerer seg i et landlig område, nedbrutt etter mange år med intensivt husdyrhold og påfølgende fraflytting, langt unna butikker og byens behag (og ubehag).

Disse familiene er de samme som for noen generasjoner siden ble kastet ut av landsbygda på grunn av jordbruksindustriens framgang. Kapitalistiske aktører har de siste fire tiårene ekspandert i sørlige Bahia, med enorme eukalyptus-plantasjer som raserer den opprinnelige atlantehavsskogen (*Mata Atlântica*). Plantasjene sprer seg som en grønn ørken som river ned alt det den passerer. Det er ikke bare flora og fauna som ødelegges, men også småbrukersamfunn, quilombos (bosettinger med etterkommere av slaver) og urfolksgrender - og sammen med dette deres levesett.

Det er viktig å understreke at for de aller fleste av oss unge latinamerikanere er det mer håpefullt å delta med hele vår kropp og sjel i en jordokkupasjon, enn å tilbringe hele livet i et avhengighetsforhold med kapitalen. I møte med det internasjonale produksjonssystemet står vi i fare for å utnyttes, med liten eller ingen arbeidsstabilitet, bare for å betale for grunnleggende livsopphold for oss og våre familier. Å delta i kampen for jorden gir oss bedre fremtidsutsikter, med både bedre økonomi og livskvalitet. Fordi vi kommer fra familier som på voldelig vis ble tvunget bort fra jorden, koker det i blodet vårt, og behovet for kontakt med jorden presses opp til overflaten. Dê åpner døra for å ta tilbake kulturen vår.

Agroindustriens inntog i sørlige Bahia - og motstanden mot denne.

Flere latinamerikanske land tok i andre halvdel av 1900-tallet fatt på den grønne revolusjonen. Dette er en ideologi som ble utarbeidet og iverksatt etter andre verdenskrig, med mål om å øke produksjonen og produktiviteten i landbruket. Den baserer seg på intensiv bruk av kjemiske innsatsmidler, genmodifiserte frø og motorisert mekanisering. Det ble skapt nasjonale politiske mål for å nå den grønne revolusjonen, med landbruksforskning og subsidierte landbrukskreditter som de viktigste virkemidlene. Den skjulte agendaen var å utvide det industrielle jordbruket. Det er flere viktige aspekter å ta hensyn til i denne konteksten: de sosioøkonomiske prosessene som har funnet sted i vår region og det antropiske forholdet til det søramerikanske økosystemet generelt. Men det er også essensielt å være i stand til å observere konsekvensene av den industrielle produksjonsformen, slik den uttrykkes i forskjellige territorier.

Den drastiske reduksjonen av det biologiske mangfoldet er skapt gjennom hemming av naturlig regenerering gjennom bruk av ugressmidler, endring av makro- og mikrobiota i luft og jord, utryddingen av lokal flora og fauna, endring av mikroklima, tap av resiliens, invaderende arter, jordpakking og ørkenspredning. I Brasil har dette sammenheng med det velkjente slagordet fra agroindustrien «Agro é tech, agro é pop, agro é tudo!» (agro er teknologi, agro er pop, agro er alt!). Men samsvarer denne markedsføringen med virkeligheten?

Hvis vi ser mer spesifikt på regionen lengst sør i Bahia, der okkupasjonsleiren vår ligger, og de endringene som har funnet sted her med hensyn til befolkning, landbruksproduksjon og økosystemet, har denne regionen blitt innlemmet i den nasjonale agroindustrien. Dette har skjedd gjennom utbygging av veier, etablering av tømmersekskaper (gjennom eukalyptusplantasjer, red. anm.) og innflytting av kvegeeiere. Kvegeieroligarkiet hegemoniserte politikken og har etablert seg som lov og rett, en makt som har vedvart helt frem til i dag.

Agroøkologiskolen Egídio Brunetto (EPAAEB), som ligger rett ved Dalva Motta-leiren, ble grunnlagt i 2012 av De jordløses bevegelse. Den er en del av strategien for å bygge agroøkologiske territorier basert på De jordløses arbeid for en folkelig jordreform. Skolen ble grunnlagt midt i den brennende kampen mot de multinasjonale celluloseselskapene som dominerer regionen. EPAAEB har vokst frem med det historiske oppdraget om å bli et sted for motstand mot den agroindustrielle modellen. Skolen vil gi grobunn for alternativ utdanning med utveksling av kunnskap som spiller på lag med naturen, og for jordløses og småbrukeres motstandskamp.

Samspillet mellom menneske og natur er truet av kolonialistisk agroindustri

Da den opprinnelige befolkningen i dette territoriet kom fra Asia for det man antar var mellom 14 og 12 tusen år siden, ga de plass til et kulturlandskap som var formet av deres avmålte og respektfulle forhold til naturen. Gjennom tusenvis av år modifiserte mennesker og natur hverandre. Slik var det før den kolonialistiske invasjonen av regionen. Det var landområder omgitt av skoger med hundreårige trær, jequitibás, pau brasil, jacarandás og mange andre arter. Disse ble bevart og dyrket harmonisk i århundrer av ulike urfolk. Det fantes også kulturer av maniok, mais, gresskar, bønner, samt andre frukter, blader og ville røtter, i tillegg til den søte honningen fra de innfødte biene. Dette var kostholdet til de opprinnelige innbyggerne i Pindorama («palmetrærnes land», territoriets avkoloniserte navn, red. anm.).

I dag er landskapet brutalt forandret av kolonialismens og kapitalens makt. Den etterlater et åpent sår etter utbytterne, som med jern og ild satte i gang plantasjeprosjektet sitt. Det var basert på slaveri og monokulturell produksjon for å tilfredsstille utenlandske markeder, noe som førte til enorme miljøødeleggelser. Sår som blør fra avskoging, branner, misbruk av metoder hentet fra det globale nord. Dette har skapt fornektelse av teknologiene som allerede eksisterte i det blomstrende Pindorama. I løpet av kapitalismens utvikling har dette blitt til en agroindustriell modell som fortsetter å ødelegge og fordrive familier fra landsbygda til utkanten av byene.

Kultur, hjem og fornuft

I senere tid har agroøkologi, som har oppstått etter århundrer med kamp, blitt presentert som en syntese av motstand fra bønder, tradisjonelle samfunn og urfolk. Dette er å ivareta tradisjonelle produksjonsformer, i dialog med ny teknologi, for å kunne konkurrere med agroindustriens fremgang. Begrepet agroøkologi består av følgende etymologiske elementer: Først har vi prefikset agro, som refererer til jordbruk. Deretter har vi *økologi*. Dette begrepet er allerede sammensatt av øko+logi, dvs. *oikos* + *logos*; hjem og fornuft. På denne måten kan vi identifisere tre elementer som utgjør begrepet agroøkologi: kultur, hjem og fornuft.

Våre kollektive liv i jordreformområdene, der vi garanterer matsuverenitet og matsikkerhet for lokalsamfunnene våre, er en oppfordring til å reflektere over vår praksis. Samtidig gjør vi det klart at vi må innse at all tenkning er satt i kunnskapssparadigmer. På denne måten vil refleksjon over våre handlinger og tankestrukturer være kraftfulle nok til å styre vår atferd på en mer selvstikker, hensiktsmessig og harmonisk måte.

Praksis for å bryte ut av undertrykkelsen

Kollektiv praksis og refleksjon gjør oss fremfor alt i stand til å arbeide for å bryte båndene til de undertrykkende systemene som rammer oss. Vi er barn av et samfunn som er iboende knyttet til kolonialismen, det vil si at våre egne moderne stater ble skapt gjennom utnyttende og kolonialistiske prosesser. For å gjøre dette tok koloniherrne seg bryet med å demontere allerede eksisterende samfunn i et forsøk

på å slette alle spor etter dem. Språk og kosmovisjoner, til og med skjønnhetsidealer, ble endret. I dag blir de som holder stand sett på som minoriteter, opposisjon eller rett og slett ikke-eksisterende i møte med den eurosentriske vesten. Dette er *domestiseringens vei*, sier Paulo Freire, som kaller denne prosessen for en *kulturell invasjon*.

Propaganda, slagord og underholdning er redskaper som inntrengeren bruker for å nå sine mål: å overbevise de invaderte om at de bør være objekter for hans handlinger, et føyelig bytte for hans erobring. Derfor er det nødvendig for inntrengeren å bryte ned og demontere den invaderte kulturen. Med andre ord: Samtidig som de dominerer oss, forsøker de å forandre oss slik at vi forblir dominerte. Dette får oss til å like denne dominansen, og ved at de påtvinger oss begjærsobjekter, skjønnhetsidealer eller moralsk standard, ender vi opp med å forsvare vår egen underkastelse. Dette kommer til uttrykk på ulike måter i ulike deler av samfunnet.

Bygg folkelig jordreform!

I møte med vår tids grusomheter, gjenstår det bare å bekrefte at vi må knuse de dominerende kreftene og kjempe for å være handlingsaktører. Vi gjødsler vår egen åndelighet ved å verdsette bidragene til dem som kom før oss, slik urfolk og andre tradisjonelle folk gir verdi og respekt til sine forgjengere. Mens vi gjødsler omsorgens og solidaritetens jord med dialog og lytting, forbedrer vi vår kollektive helse og ånd. Vi velger å jobbe med en økologi av ideer, hvor pluralitet og mangfoldighet lever.

Disse refleksjonene er et resultat av fire års erfaringer med agroøkologiske studier og politisk skoling, fra EPAAEB og De jordløses bevegelse. Det er også tre måneder siden jeg og 250 jordløse kamerater rev ned gjerdene til nok en storgodseier, for å starte jordokkupasjonen Dalva Motta. Jeg kan med overbevisning si at det haster å endre den dystre kursen menneskeheten er inne på. Vi må styrke det kollektive arbeidet med utveksling og læring fra okkupasjonen og De jordløses prosjekter. I tillegg er det nødvendig å lære av andre miljøbevarende og inntektsbringende tiltak i tradisjonelle samfunn, urfolkssamfunn og jordreformområder.

Millioner av mennesker har gjennom De jordløses bevegelse blitt frigjort fra en skjebne fylt av elendighet og utnyttelse, med muligheten til et liv i fellesskap, med solidaritet og empati. De har bidratt til byggingen av en folkelig jordreform basert på agroøkologi, som igjen har muliggjort tilgangen til transformerende utdanning for tusenvis av barn, unge og voksne. Det har forandret livene til familier og lokalsamfunn, og gitt gjenklang i konkrete (re)konstruksjoner av både økosystemer og menneskelige relasjoner i sørlige Bahia, Brasil og i resten av verden. Vi fortsetter, jordfaste og sterke i vår vei, overbevist om at agroøkologi og jordreform knytter oss tettere til vår egen menneskelighet. Vi tar avstand fra brutaliteten som kapitalen presser på oss, og derfor roper vi «Å leve er å kjempe! Bygg folkelig jordreform!»

KAPITALEN MOT MILJØ OG KLIMA

VI KAN IKKE LØSE KLIMA- OG MILJØKRISA UTEN Å OVERKOMME PRODUKSJONSMÅTEN SOM HAR SKAPT KRISA.

Tekst og foto: Frøya Torvik
Frøya er LAG-brigadist og jobber hos MST

I år har Brasil både stått under vann og i brann, den ene klimakatastrofen avløser den neste. I mai ramma den verste flommen på over 80 år landets sørligste delstat, Rio Grande do Sul. En halv million mennesker ble fordrevet fra hjemmene sine og nærmere 200 omkom. De neste månedene fulgte bekymringsmeldinger om tørke flere steder i landet. I august ble det rapportert om lavere vannstand i Amazonas-elva enn under fjorårets tørkeperiode, som da var historisk rekord. Det samme gjelder tørkenivået i et av verdens største våtlandsområder, Pantanal. Og med tørken har landet stått i brann. Mengden branner har farga himmelen grå, sola endra farge i flere dager da 60 % av himmelen over landet var dekket av røyk. Samtidig ble São Paulo kåra til byen med dårligst luftkvalitet i verden flere dager på rad.

Mens klimakatastrofene herjer, er de som kjemper for klima og miljø trua på livet. Brasil topper lista, sammen med Colombia, Honduras og Mexico, over verdens farligste land for miljøforkjempere. Hvem er disse miljøforkjemperne? Vanlige mennesker, urfolk, bønder og småbrukere, som bor på bygda, lever av jorda og ønsker å fortsette med det. Mellom 2021 og 2023 ble 401 miljøforkjempere drept i Brasil. Hvorfor? Jo, fordi de forsøker å forsvare jorda, skogene, elvene og slettene mot utvinningsindustri, agrobusiness og såkalte grønne prosjekter.

Klima- og miljøkrisa må forstås som et resultat av det kapitalistiske systemet som ikke prioriterer å tilfredsstille våre grunnleggende behov som samfunn, men heller setter profitt foran liv og natur. Krisa i det kapitalistiske systemet innebærer ikke bare innsnevring av opparbeidede arbeids- og urfolksrettigheter, forfølgelse og drap av miljøforkjempere, men også økt press på natur og landområder. Dette økte presset er et resultat av systemets egne løsninger på klimakrisa, såkalte falske klimалøsninger.

I Latin-Amerika, og Brasil, har vi flust av eksempler på hvordan internasjonale selskaper (og stater) strider om tilgangen til ressurser som til nå har vært uberørte. Disse ressursene skal mette det nye markedet for grønn energi, klimavoter og bærekraftig teknologi. Men det faktum at uberørte naturressurser nå privatiseres og utvinnes, er en videreføring av det Marx kalte primitiv akkumulasjon og det David Harvey kaller akkumulasjon gjennom fordrivelse (accumulation by dispossession). Det innebærer fordrivelse av urfolk og småbrukere fra sine landområder til fordel for bygging av vindparker, vannkraftverk, konservering i forbindelse med karbonkvoter, utvinning av mineraler til batteriproduksjon osv.

Vi kan ikke snakke om landbruk eller klima og miljø internasjonalt uten å snakke om eierskap, og mer spesifikt landeierskap. I Brasil eier 1 % nesten 50 % av jorda. Den skjeve jordfordelinga er en arv etter kolonitidas primitive akkumulasjon og har lagt grunnlaget for det eksportretta landbruket (agrobusinessen, som er industrielt eksportlandbruk på steroider; svære monokultiver for produksjon av commodities (ikke mat), maskiner og enorme mengder kunstgjødsel og giftige sprøytemidler). Brasil er verdens ledende eksportør av soya, mais, kaffe, sukker og bomull, og bruker mer kjemiske sprøytemidler enn USA og Kina til sammen. Når det kommer til landbrukssubsidier mottar familielandbruket, som står for 70 % av

maten som spises av befolkningen, én femtedel av det agrobusinessen mottar.

Og mens protein eksporteres ut av landet, i hovedsak til kraftfôrindustrien, går 30 millioner mennesker sultne hver dag i Brasil.

For å løse klima- og miljøkrisa må vi overkomme produksjonsmåten som har skapt krisa. For å bygge et rettferdig matsystem internasjonalt må vi jobbe for omfordeling av jord og produksjonsmidler og bygge nye produksjonssystemer. Vi må overkomme kapitalismen, som er årsaken til klima- og miljøkrisa, og produsere sunn mat for folk uten å ødelegge vårt eget livsgrunnlag.

Skogbranner rammet Brasil i juli og august. Her sett fra skolen Frøya jobbet på i São Paulo

VI MÅ OMSKRIVE HISTORIEN TIL JORDLØSE KVINNER

Tekst: Sara Ferreira Cabreira

Sara er student på Den latinamerikanske agroøkologiskolen (ELAA), poet og aktivist i De jordløses bevegelse i Rio Grande do Sul.

Illustrasjon: Natalia Gregorini

Historien har aldri vært god mot kvinner. I dag har vi heller ikke godheten på vår side, men når vi organiserer oss i en sosial bevegelse, hvor vi kan uttrykke oss som kvinner, formidler vi hele sannheten vår.

En gang hørte jeg en historie på et kvinnemøte...en kamerat fortalte om en hendelse fra da hun sto i fronten for De jordløse kvinnes kamp. Hun hørte seg selv si til politiet at de kun var kvinner som forsvarte seg, og at politiet burde la dem passere, hvorpå han svarte: «Dere er ikke hvilke som helst kvinner». Det ga meg en viss stolthet å høre dette.

Historien har aldri vært god mot kvinner. Vi kvinner forblir med kroppene våre, som er vårt hjem, men som også rommer mange distanserte, gale, opprørske, motstandsdyktige og tålmodige følelser.

Den jordløse kvinnens styrke går i arv, og videreføres fra generasjon til generasjon, fra kamp til kamp, fra eldre kvinner til de unge jentene som utgjør vår sosiale bevegelse.

Vi har lært at når vi står overfor den harde virkeligheten, har vi en horisont å erobre, og det er derfor vi gjør motstand mot kapitalismen, mot sexismen, som er impregnert i kroppene og sinnene til våre kamerater. Når det er våre egne som krenker oss, føles det som å ta ett skritt fram og to tilbake.

Det er urovekkende å tenke på at samfunnet noen ganger insisterer på å fortsette i samme retning, og at voldssyklusene mot kvinner ser ut til å gjenta seg. Det finnes ikke et enkelt svar på hvordan vi kan forbedre livene til unge og voksne kvinner på landsbygda, langs elvene og i skogene. Det er en vei med kontinuerlig

motstand, for historien har aldri vært god mot kvinner, men vi endrer historien hver dag, litt etter litt.

Vi mennesker har alltid grepet inn i naturen for å produsere mat, og dermed har den vært i stadig endring. De sosiale relasjonene har derimot forblitt de samme: Reproduksjon og underdanighet har blitt pålagt kvinner. Det har isolert oss, og det er derfor vi kvinner trenger hverandre for å skape samhold.

Vi må omskrive historien til jordløse kvinner, fordi vi trenger å være snillere med vår historie, med vår vilje, vår kjærlighet og våre levde liv.

Når det blir vår tur til å omskrive den patriarkalske og rasistiske historien vil vi derimot ikke være nådige.

En dag hørte jeg denne setningen i en *mística**: «Kroppen vår er et våpen, og de tåler ikke vår opprørske glede». Jeg ble rørt av å høre dette, fordi det er så åpenbart at gleden vår skaper bryderi for dem. For til syvende og sist er det vår opprørske glede som får oss til å yte motstand, som styrker oss og som får oss til å elske oss selv, fordi kroppen er vårt våpen, men også vårt hjem.

Om dagen i dag er en kampens dag, tilhører fremtiden oss!

*Mística - se ordliste på side 5

AGROECOLOGIA PARA FAZER AGROØKOLOGI ER VEIEN TIL

I april tilbrakte LAGs solidaritetsbrigade til Brasil tre uker på Den latinamerikanske agroøkologiskolen i Paraná. Mellom frodige bananpalmer og gigantiske araucariatrær fikk vi et innblikk i hverdagen til de rundt 25 studentene som utdanner seg til å bli teknikere innen agroøkologi.

Tekst: Olivia Høyby Tångring

Foto: Ingrid Fabiola O. Moen

Bem-vindo na ELAA!

En halvannen times kjøretur utenfor storbyen og delstatshovedstaden Curitiba, Paraná, ligger ELAA - *Escola Latino-Americana de Agroecologia*. For å ankomme skolen følger man en snirklete jordvei med små, fargeglade hus på den ene siden, og frodig skog og matskog på den andre. Selve skoleområdet er en åpen plass blant alle trærne, med hus som rommer alt fra spisesal til bibliotek, kontorer, arbeidsrom, klasserom, sovesaler og bad. Byggene er dekorert med illustrasjoner av viktige forkjempere, symboler og kloke ord. Over inngangen til spisesalen står det: «Tembi'u opavave mba'éva» på guaraní, «mat for alle». Den snart 20 år gamle skolen er under vårt besøk klar for oppussing. Inntil videre er våre nye venner stuet inn i små sovesaler, men mangelen på plass påvirker tilsynelatende ikke humøret. Utearealet mellom sovesalrekka og badene fylles av latter, folk som tar seg en røykepause eller skreller en appelsin, mens de spiller en improvisert trall på gitar, pandeiro, tromme eller triangel.

Skoler uten grenser

ELAA er en del av et større nettverk av skoler i Latin-Amerika tilknyttet Via Campesina, en paraplyorganisasjon for ulike småbrukerbevegelser verden over. Disse IALA-skolene, eller *Institutos de Agroecologia Latinoamericana*, finnes i Brasil, Argentina, Chile, Colombia, Cuba, Nicaragua, Paraguay og Venezuela. Skolene fokuserer på matsuverenitet og agroøkologi gjennom bevaring av, og opplæring innen, tradisjonelt småskala-jordbruk. Det handler om å styrke folket gjennom sosial organisering og politisk bevisstgjøring, for å møte utfordringer som fattigdom, sult og marginalisering.

Skolen utdanner altså unge latinamerikanske bondespirer og aktivister innen agroøkologiske og pedagogiske studier. Dette gjøres ved hjelp av pedagogikk inspirert av den brasilianske tenkeren Paulo Freire og et fokus på vitenskap, iblandet folkelig og tradisjonell lærdom, samt kunnskapsutvekslingen som finner sted når skolen blir en møteplass for lærere og studenter med ulike røtter og bakgrunn. ELAA følger et

E EDUCAÇÃO, REVOLUÇÃO! OG UTDANNING REVOLUSJON!

alterneringssystem med perioder på to-tre måneder, hvor elevene veksler mellom å bo, studere og jobbe på skolen, og å være hjemme i sine lokalsamfunn, der kunnskapen de har tilegnet seg settes inn i lokal kontekst og ut i praksis. Klassen vi blir kjent med, som utgjør femte årgang av utdanningen *tecnólogos em agroecologia*, kommer fra flere sosiale bevegelser i Brasil, Paraguay og Argentina. De har døpt klassen sin Ubuntu Aroeira - en hyllest til bantu-uttrykket «jeg er fordi vi er», altså et livssyn med fokus på fellesskap (Ubuntu), og det sterke og motstandsdyktige brasilianske peppertreet (Aroeira). Navnet symboliserer styrken i samhold.

Trabalho, estudo, propagando o saber!

Selv om skolen mottar studenter fra ulike sosiale bevegelser, preges selve skolehverdagen av MST sin organisatoriske logikk. Studentene deles inn i *núcleos de base* («kjernegrupper») på ti elever per *núcleo*. Disse gruppene settes sammen på nytt hver gang studentene kommer tilbake til skolen for en ny periode. Gruppen

må skape seg en egen identitet, som innebærer å gi den et meningsbærende navn og et tilhørende kamprop, som ropes under den daglige morgensamlinga. Ansvar for samlinga faller på de ulike kjernegruppene, og rullerer. Den inneholder også *mística*, som kan beskrives som en slags *performance* med teatraliske, musikalske og litterære elementer rundt et spesifikt tema - det være seg medisinske planter, massakren i Eldorado do Carajás, eller internasjonalisme. Det hele avrundes med morgenstrek, opprop av kjernegruppene med kamprop, allsang (enten *Internasjonalen* eller MST sin egen hymne), og et ønske om en god dag fylt av arbeid, studier og refleksjon.

Skoledagen fylles videre med en blanding av undervisning og arbeid. Teorien tar for seg alt fra plantevitenskap og biologi til marxistisk tenkning og urfolksspråket guaraní, som i tillegg til å være offisielt språk i Paraguay og viktig minoritetsspråk i Brasil, snakkes av flere av klassens studenter. Studentene velger seg også

Skolen i morgengry

Veien til skolen under trærne

Studentene i arbeid i skolens matskog

et spesifikt emne å fordype seg i, som de skriver avhandling om mot slutten av studiet. Temaene er viktige elementer innen agroøkologien, blant annet matskog, husdyrhold, frø, økologiske innsatsmidler og frukttrær.

Siden mye lærdom også kommer gjennom fysisk arbeid og samarbeid, deles studentene fra de ulike kjernegruppene inn i ulike arbeidsgrupper. For å sørge for at ingen går sultne setter kjøkkengruppa blant annet obligatoriske *arroz e feijão* (ris og bønner) på bordet til både lunsj og middag, i tillegg til andre forfriskninger utover dagen. Administrasjonsgruppa tar seg av rydding og vedlikehold, herunder den essensielle dovasken, og pedagogikkgruppa har ansvar for bevaring av skolens minne gjennom billedokumentasjon og referatskriving. Det er imidlertid i produksjonsgruppa de agroøkologiske prinsippene diskutert i klasserommet i størst grad brukes i praksis. Det er de som tar seg av luking, planting og høsting av matskogen, kompostbehandling og mating av dyra.

Livet på skolen er likevel mer enn bare arbeid

og studier. Annenhver lørdag organiserer studentene det som kalles *noite cultural*, «kulturell aften», der de bidrar med kulturelle innslag som dans og teater, mens det nippes til en obligatorisk caipirinha. Helgene fylles ellers med fotballkamp, skogstur til nærliggende fossefall, fiske, avslapping i hengekøya eller utviklingen av en *orquidário* («orkidéhage») - fritidsprosjektet til noen av studentene. De har rydda unna bambus i et skogholt for å skape en liten oase ved å feste orkidéspirer til trærne, så plantene kan vokse seg store. Men det må ikke nødvendigvis være helg for at studentene samles rundt bålet for mer eller mindre improviserte *fogueiras*, der det synges, spilles og kanskje resiteres et selvkomponert dikt eller to.

Agroøkologisk samlingspunkt

Utover å være en del av et større nettverk av latinamerikanske skoler, er ELAA også godt forankret i en lokal MST-kontekst. Skolen befinner seg i MST-bosetningen Contestado,

et område tidligere brukt som eukalyptus-plantasje som ble okkupert av MST i 1999. Skolen samarbeider godt med de rundt 190 bosatte familiene og resten av bosetningens institusjoner. I Contestado finner man nemlig en *ciranda* (barnehage), en barneskole, *casa de saúde* (helsehus) og en kombinert landhandel og bar. Kooperativet Terra Livre, «fri jord», er Contestados sentrum, og jobber med innhenting og distribusjon av bosetningens agroøkologiske produkter. Studentene på ELAA kjenner godt til de ulike delene av Contestado. De besøker nemlig familiene både for å lære av dem og for å gi en hjelpende hånd med innhøsting av grønnsaker og beskjæring av frukttrær. De blir i perioder utplassert for å hjelpe helseansvarlige Dona Maria på *casa de saúde*, eller de kan få oppdrag fra kooperativet. Dette kan være innsamling av fruktkasser hos de lokale bøndene eller veiing og sortering inne på kooperativets lagerhus.

Det agroøkologiske prosjektet Assentamento Contestado er en liten øy i et hav av konvensjonelt landbruk, med monokultur, sprøytemidler og avskoging. Selv om agroøkologisk produksjon fortsatt er et av MST sine hovedprosjekter, er det ennå ikke en fullt integrert praksis, verken blant Contestados

familier eller i andre MST-bosetninger. Derfor er både bosetningen og skolen en referanse for hele bevegelsen og en viktig møteplass. Stedet brukes ofte som fysisk samlingspunkt når det holdes statlige MST-møter og skoleringer. Annenhver lørdag kommer også en gjeng byboere fra Curitiba for å få jord på henda når det organiseres *mutirão* - god, gammeldags dugnad. Koblingen mellom by og land blir sterkere ved hjelp av denne typen initiativer. Det er et bybasert prosjekt som organiserer disse luke-, plante- og høstedugnadene i bosetningen, et av flere initiativer som skal øke forståelsen for hvor avhengig storbyene er av bøndene. Gjennom bøndene kommer tilgang til noe av det mest elementære og viktigste vi har, nemlig maten vi spiser. Et av MST sine ofte brukte kamprop lyder: *Se o campo não planta, a cidade não janta!* - Hvis ingen dyrker jorda, bli'kke byen føra! Utover å bokstavelig talt føre Curitibas innbyggere, skaper Contestado en mulighet for byfolk til selv å se og oppleve arbeidet som ligger bak det å dyrke mat.

Styrke i samhold

Flere av de Curitiba-baserte prosjektene som sørger for mat til både skoler og folkekjøkken,

En del av arbeidet er også å høste inn til måltidene

ELAA-studenter under en mística

stammer fra pandemien. I usikre tider hvor statsapparatet ikke klarer å møte befolkningens behov, i enda mindre grad enn ellers, blir arbeidet til grasrota og sosiale bevegelser desto viktigere. Mot slutten av august og starten av september i år var flere områder i Brasil rammet av tørke og skogbrann. Contestado-bosetningen var intet unntak. Ubuntu Aroeira-klassen, som nettopp hadde kommet tilbake til skolen for en ny periode med undervisning og arbeid, ble møtt av brennende skog, og ble sammen med de lokale sendt ut i delegasjoner til de berørte familiene for å hjelpe til med å slukke brannen.

Samhold og organisering er essensielt i møte med kommende kriser og utfordringer. Det studentene på ELAA lærer er ikke bare jordbruksteknikker og hvordan man forvalter matskog. Det handler i stor grad om å bli vant til og lære å samarbeide både med andre og med naturen. Det handler om organisering, konflikthåndtering og ansvarsfordeling. Men det handler også om å se styrken i mangfold - blant enkeltindivider, og det hver og en kan bidra med, og i våre fysiske omgivelser. Ulike vekster plantet i ulike nivåer styrker jordsmonnet og bidrar til mer gunstige forhold i matskogen,

samtidig som variasjonen er bedre rusta mot ulike trusler. Som vår venn fra klassen, Marcelo, uttrykte det da han ble bedt om å forklare agroøkologi for oss: «Agroøkologi kan virke komplisert fordi det er så omfattende. Det handler ikke bare om økologisk produksjon, men en mer komplett forståelse av sammenhenger. Alt henger sammen, som et nettverk. Det handler om opphav, identitet og tilhørighet. Det handler om natur, politikk, kultur og samhold. Samfunnet er fullt av motsetninger og utfordringer. Men med agroøkologi kan vi finne sammen og skape løsninger. Agroøkologi er revolusjon.»

HIMMELEN

Tekst og illustrasjon: Sara Ferreira Cabreira

Gjendiktning: Susanne Normann

Himmelen i tretoppene er grønn, jeg så det, og min farge er *cuia*, urfolk, svart, adskilt fra jorda, den jorda jeg oppdaget senere at fantes, men alt er blandet sammen som en deig for å lage brød som kan mette, jeg vet det, at himmelen i tretoppene er grønn, jeg så det, ansiktet mitt er trill rundt med mitt svarte, store hår som er som smil i lyse ansikter, fordi jeg bare bruker såpe, jeg vet det, alt er blandet sammen som en deig for å lage brød som kan mette, og himmelen er så blå som havet, jeg så det med de kastanjefargede øynene mine, farget av leire som redet til *João*, jeg vet det, alt er blandet sammen som en brøddeig, himmelen kan være askegrå som røyken som invaderer en lunge, jeg så det, med min kropp som har mange arr, gjør sommerfuglen en metamorfose for å smelte inn i massen, røyken, asken og råttneheten, jeg vet det, og himmelen på *pampaen* der jeg vokste opp kan være hvit av bomullskyer, jeg så det, med blodet som bærer livet mitt og hele mitt hjerte, må kampen gjøres hver eneste dag, som når noen baker et brød.

Cuia: En tradisjonell kopp til yerba mate-te laget av gresskar eller frukt.

Pampas: Lavtliggende sletteområder i sørlige Brasil, samt deler av Uruguay og Argentina.

João: João-de-barro er en liten fugl i deler av Sør-Amerika, som bygger karakteristiske reder av leire.

Å VERA BONDEKVINNE OG SOLDARITETS- BRIGADIST

Tekst: Roxana Ortiz

Roxana kjem frå Nariño, sør i Colombia, og tilhører organisasjonen CIMA. Her skriv ho om sine opplevingar som sør-nord brigadist i Noreg, som representant for Coordinador Nacional Agrario (CNA)

Omsetting: Hanna Hårsaker Nakken

Då eg fyrst kom til Noreg var det ei rekke forskjellige forandringar som fylgde med: språket, tidsforskjellen, veret, maten og nyhenda heimefrå om trugslar og mord på kameratar. Desse nyhenda gjorde meg veldig trist, men lot meg lære å takla røynda på nye måtar, og gav både personlege og organisatoriske lærdomar.

Som brigadist får du ei rekke ansvarsområde. Eit av desse er å bera med seg ei forståing av konteksten som rammar inn røynda i heimlandet vårt. Ein må bere med seg dei forslaga som veks fram frå grasrota, og ei forståing for den daglege kampen for å bli verande i territoriet og for å lukkast med å byggja verdige liv.

Det har vore særskild viktig for meg å gjera meg kjend med røynda i dette landet som mottar oss. Eg har ville lære om røynda til bøndene, til urbefolkninga, til naturvernorganisasjonane, røynda til dei sosiale og politiske rørslene og til fagforeiningane. Gjennom møte og vitjingar har dei fått snakka om problemstillingane dei står ovanfor. Dei er òg offer for den kapitalistiske og ekstraktivistiske utvinningsmodellen som rår i verda.

Fram til no har økonomien i Noreg vore avhengig av olja, såvel som gruveutvinning, industrialisert fiske og lakseoppdrett. Desse industriane skaper ubotelege miljøskadar, og kveler dei lokale økonomiane til dei menneskja som bur i desse lokalsamfunna.

Matsuverenitet

Gjennom å dele røynsler med bønder frå NBS (Noregs bonde- og småbrukarlag), reindriftsamar og dei som driv med urbant landbruk, lærte eg om viktigheita av dyrking. Vi lærte au om korleis lokale mattradisjonar blir trua av industrialiseringa og gjennom matvareimport frå andre land.

Den norske stat importerer mykje mat og har ein aktiv politikk for å industrialisera og skalera jordbruket. Småbrukarane slit med å oppfylle krava frå den norske stat og halde tritt med konkurransen i den internasjonale marknaden. Bondegardar går stadig under fordi dei ikkje kan oppretthalde drifta.

På Selnes gard i Troms, under eit av fleire gardsopphald. Foto: Ola Røe

Politisk påverking

Vi ønsker å rette merksemda mot voldssituasjonen i landet vårt, i von om at tiltak kan setjas i verk for å betre situasjonen for heile det colombianske folk. Det er på dette grunnlag at vi deltar på aktivitetane til organisasjonar og offentlege institusjonar, for å fordøma den valdelege situasjonen som pregar Coordinador Nacional Agrario (CNA) og alle regionane i Colombia.

Vi ønsker å dela røysle frå organisasjonen vår. I arbeidet med å skape forslag for transformasjon samarbeider vi med lokalsamfunna, og vektar dei sosiale, miljømessige, territoriale, kulturelle, agro-miljømessige, politiske og økonomiske aspektene, for å sikre varigskap i territoriene og oppbygginga av verdige liv.

Internasjonal solidaritet

Vi må ha kjennskap til dei kampane som blir utkjempa av bønder, urfolk, miljøvernarar og

fagforeiningar. Kampen for å få leve i sine lokalsamfunn, kampen for å verje dei. Arbeidet for å finne saman med andre, like mykje i sitt eige land som med andre i andre land, er eit forsøk på å bryta ned den nyliberale modellen som drep oss alle.

Den internasjonale solidariteten er ekstremt viktig for at det skal vera mogleg å finne saman i eit felles brorskap. At vi kan sameksistera som samheld, organisasjonar og institusjonar, er naudsynt i den internasjonale kampen for frigjering av alle folk.

Å vere solidaritetsbrigadist har tyda å lære om politisk påverknad på eit internasjonalt plan for å kunne delta i dei romma kor avgjerder vert tekne. Det har også tyda å kjenna til korleis institusjonane i dette landet fungerer og å lære enno meir om vegen mot matsuverenitet. Alt dette, utan å gløyma kor ein kjem i frå og korleis vi har komet fram til desse romma for internasjonal utveksling.

Roxana blei invitert til SAIH for å snakka om viktigheita av å anerkjenna andre former for kunnskap, til dømes urfolk, bønder og etterkommarane av dei med afrikansk opphav si kunnskap i akademiske rom.

Foto: Silje Hvilsom Kvanvik

RAPPORT FRA FLOMMEN

Brasils sørligste delstat, Rio Grande do Sul, ble i april ramma av den største flommen på over 80 år. Flere sosiale bevegelser svarte med solidaritetsbrigader, der oppryddingsarbeid og folkekjøkken sto i fokus. Dette er en rapport skrevet av brigadist Ingrid Fabiola Moen.

En klimakatastrofe

Når enorme klimakatastrofer rammer det globale sør, er det sjeldent det får stor oppmerksomhet i Norge. Slik er det også denne gangen. Flommen starta med kraftig regn 26. april. Siden da har 165 mennesker blitt bekrefta omkommet og over en halv million har blitt hjemløse. De økonomiske konsekvensene er enda ikke kartlagt, men det snakkes om mer enn 2 milliarder dollar. Store deler av avlingene, både ferdig høsta og uhøsta, har gått tapt.

Rio Grande do Sul er på størrelse med Storbritannia og navnet oversatt, *den store elva i sør*, beskriver de geografiske forholdene. Delstaten er blant Brasils mest utviklede, med utbygd infrastruktur og industri. I tillegg står landbruket sterkt i delstaten, med betydelig produksjon av soya, ris og storfe. Landbruket her er viktig for resten av Brasil, et land der rundt 30 millioner av innbyggerne lever med en utrygg matsituasjon.

Ved kysten ligger delstatens hovedstad, Porto Alegre, *gledens havn*. Men i dag er det alt annet enn glede i Porto Alegre. Byen flyter over av søppel, og området rundt er lagt under vann. Under sammenfalne hus og søle, brytes druknede dyr sakte ned. Byen lukter råttent av død. Temperaturen kryper nedover mot 7-8 grader og infeksjoner får gode vilkår. Politikere utnytter situasjonen for å vinne stemmer,

mens tjuver ser sitt snitt til å stjele fra hjem og butikker. En følelse av håpløshet rår, men brasilianerne lar seg ikke knekke.

De jordløses bevegelse mobiliserer solidaritetsbrigader

Etter at flomkatastrofen er et faktum og det verste regnet har avtatt, trår De jordløses bevegelse til. I storbyen Curitiba, 700 kilometer unna, fyller de en buss til randen med arbeidskrefter, mat og tepper. Det er hovedsakelig folk fra okkupasjonsleirer i delstaten Paraná som er med. Dette skal bli den første av flere solidaritetsbrigader, og det er her jeg skal være med.

«Gud gir styrke» står det på plakater på vei inn mot Porto Alegre. På andre står det «Sammen skal vi bygge opp Rio Grande do Sul». De appellerer til fellesskapsfølelsen, som dukker opp i krisetider. Men hva om det finnes steder som ikke lar seg bygge opp igjen? Før jeg dro til Rio Grande do Sul sa en brasiliansk venn til meg: Om jeg så hadde fått et jordstykke, hadde jeg aldri bosatt meg der.

Etter 20 timer er solidaritetsbrigaden fremme i utkanten av Porto Alegre, i bosettinga Nova Santa Rita. Der blir vi inndelt i grupper for å lage mat, sortere donasjoner og rydde opp etter flommens herjinger. Før arbeidet blir satt i gang, må vi gjennom noen kjøreregler for

Vi slo leir i kooperativets hall.

Oversikt over antall matpakker laget hver dag.

flomopprydding: Ikke drikk vann fra springen, ikke kom i direkte kontakt med søle og søppel, anta at alt er kontaminert. Det er bare et tidsspørsmål før leptospirosesmitte og Hepatitt A blir et problem, og de sjukehusene som fortsatt fungerer er allerede overbelasta. Det er derfor ikke et alternativ for oss å bli sjuke. Vi vasker hendene og går i gang med å preppe grønnsaker til storkjøkkenet som er satt opp i Nova Santa Rita.

I tillegg til de sosiale bevegelsene, svarer kjendisene på krisa med store innsamlingsaksjoner og solidaritetshandlinger. Mens vi skreller grønnsaker, står TV-en på i bakgrunnen. Der går det en direktesending fra en fotballkamp til støtte for *gaúchoene*. Store stjerner som Ronaldinho stiller opp for delstaten sin. Det føles som om hele Brasil retter solidariske krefter mot Rio Grande do Sul for å hjelpe til med det de kan. Men hvor langt rekker solidaritet? Vi setter opp en enkel camp for natta, og legger oss til å sove.

Klokka 03.00 står første arbeidsgruppe opp for å koke ris, bønner og kjøtt. I mellomtida sover resten av oss side om side på madrasser i en svær hall. Mens regnet trommer kraftig ned på aluminiumstaket og overdøyer lydene fra kjøkkenet, trekker jeg soveposen lengre over hodet og sover et par timer til.

Klimarettferdighet for klimaflyktninger

Det er ikke første gang Rio Grande do Sul oversvømmes: Seinest i september 2023 ble delstaten ramma av en historisk stor flom. Klimaforskere har lenge varslet at ekstremregn og oversvømmelser kommer til å fortsette i denne delen av Brasil. Den

sittende senatoren Eduardo Leite har fått kraftig kritikk for å ha godkjent over 500 opphevelser og lettelser av miljøforskrifter i 2019. Det er stor sannsynlighet for at dette har bidratt til å svekke områdets resistens mot styrtregn, som i sin tur har ført til oversvømmelser og flom.

Hvis dette blir den nye normalen må vi kanskje innse at vi går inn i en ny æra der store områder i det globale sør blir ubeboelige. For de fleste her er det ikke en mulighet å flytte, så rekonstruksjon er det eneste alternativet, uansett hvor mange ganger det må til. Staten har enn så lenge ikke vist særlig handlekraft. I mellomtida er det folket som må trå til, for å få mat i magen og søppel unna veiene. Det nødvendige først.

Deretter må vi alle ta kampen for global klimarettferdighet, som innebærer det vi alle vet: Landene som bidrar til mest klimagassutslipp, er også de som må ta mest ansvar. Det er uunngåelig at millioner av mennesker, hovedsakelig i det globale sør, kommer til å måtte forlate sine hjem som klimaflyktninger. De landene som ikke berøres med samme kraft må også ta del i kampen mot kriser de selv har skapt.

Når klokka slår 12 har vi laga ferdig over 1300 varme matbokser. De kjøres deretter raskt ut til bosettinger og nødhjelpstelt i byen mens maten fortsatt er varm. Etter en mettende lunsj og en pust i bakken, fortsetter vi å skrelle poteter og kutte løk, mens regnet letter og sola titter forsiktig fram.

Ingrid Fabiola O. Moen,

27. mai 2024

Foto: Maria Hamre Richter

I juli var Maria, Colin og Frøya med på en annen brigade til Rio Grande do Sul. De fortsatte å jobbe med folkekjøkken og gjenoppbygging av dyrkeområder.

De var del av internasjonal brigade, som besto av aktivister fra Latin-Amerika, USA og Baskerland. De skulle egentlig på MST sin kongress, men den ble utsatt på grunn av flommen og aktivistene dro til Rio Grande do Sul istedenfor.

Alt så brunt og dødt ut der flommen hadde herjet. Det kommer til å ta lang til å gjenoppbygge områdene.

Varme matpakker med ris og bønner.

TRANSKAMP I MST: INTERVJU MED THAISSON CAMPOS

Tekst: Colin Bojer

Foto: Maria Hamre Richter

Vi er i Fortaleza, delstatshovedstaden i Ceará, på det første nasjonale møtet for transpersoner i MST. Møtet er arrangert av LHBTIQ+-kollektivet som har satt sitt preg på bevegelsen siden de startet opp for nærmere ti år siden. 50 MST-aktivister fra alle landets regioner, samt Colin og Maria fra LAG, var samlet for å delta i møtet. Her skulle de deltakende skoles og diskutere temaer som transfobi på bygda, helse og juss og hvordan man skal ta kampen videre i MST. Mens vi har vært her har jeg reflektert litt over dette med transpersoner og matsuverenitet – hvordan er interseksjonen mellom kampen for matsuverenitet og skeiv kamp? Jeg kjenner nok langt flere som lever med usikker tilgang til mat og bolig enn den gjengse nordmann, og det er nok ikke helt tilfeldig at de alle er transpersoner. Jeg håper å få et innblikk i hvorvidt disse observasjonene fra Norge spiller seg her.

Thaísson Campos er en av dem som har vært med å organisere møtet. Han er også en av dem vi har truffet tidligere under vårt brigadeopphold, og nå har vi huka han inn på rommet vårt for et lite intervju. Vi vil høre litt mer om hans engasjement og om hvordan han tenker rundt transpersoners kamp i De jordløses bevegelse. Vi slår oss til rette på senga og jeg spør om han kan presentere seg selv.

Jeg heter Thaísson, og er en 27 år gammel svart transmann. Jeg er bosatt nord i Paraná i okkupasjonsleiren Maila Sabrina, som er cirka 22 år gammel.

Thaísson forteller om hvordan han og familien først blei en del av de jordløse da de flytta til en jordokkupasjon da Thaísson var i tenårene.

Jeg ble kjent med de jordløse LHBTIQ+-kollektiv da jeg var 18. Jeg var allerede på universitetet da jeg i 2016 dro på mitt første møte. Det var på Escola Nacional Florestan Fernandes (ENFF), og det handlet i stor grad om å organisere og om å forstå hvordan vi sammen kan være LHBTIQ+-personer og forene vår sak i MST. Vi har mye til felles, men vi har en del saker vi må snakke sammen om for å holde oss organisert. Jeg konstituerte, det er kanskje ikke ordet ... men jeg gjenkjente meg selv som transperson da jeg var i LHBTIQ+-kollektivet. Det var på ett av møtene jeg deltok på ENFF, og det jeg lærte der gjorde at jeg startet å forstå meg selv som transperson. Altså, det var en av disse tingene som jeg alltid snakker om, utviklinga for å forstå seg selv, løsrive seg fra kjønnsforventningene, å se sitt sanne "jag". Og det er vel det som er min historie.

Thaísson Campos er med i LHBTIQ+-kollektivet til De jordløses bevegelse, som organiserte sitt første nasjonale møte for transpersoner.

Møtet bestod av panelsamtaler og diskusjoner om transpersoners historie i Brasil, jusspørsmål, transhelse, transfobi på bygda og strategier for hvordan man kan bekjempe dette.

Hva er din rolle i bevegelsen i dag?

Nå har jeg jobbet på ELAA (Den latinamerikanske agroøkologiskolen i Paraná) som en del av administrasjonen. Men av diverse årsaker måtte jeg slutte der og nå skal jeg tilbake til okkupasjonsleiren. Tilbake til organisasjonsstrukturene der, til arbeidsgruppegruppene vi har og til utdanningssektoren. Jeg skal fortsette å være med i koordineringsgruppa til De jordløse LHBTIQ+-kollektiv i Paraná. Så er jeg også med i trommegruppa "Unidos da Lona Preta". Det er oppgavene mine for øyeblikket.

Hva er det dere gjør i koordingsgruppa til LHBTIQ+-kollektivet i Paraná?

Vanligvis er vi seks personer, og vår oppgave er å kartlegge LHBTIQ+-personer på de ulike stedene. Vi holder månedlige møter for å samle oppgavene våre, organisere oss og skole nye jordløse LHBTIQ+-personer. Altså har gruppa vår i oppgave å koordinere og organisere alt arbeidet.

Hvorfor er kampen for jord viktig for transpersoner?

Jeg vil si at kampen for jord, ikke bare for

transpersoner, men også for transpersoner, er nødvendig. Jeg tenker at alle, uavhengig av vår kjønns- og seksualitetsdiversitet, har rett på jord, sant. Og at vi har rett til verdighet, i hvor vi bor og i lik tilgang på helse. At vi har rett til et sted å leve, et sted å bli gamle, et sted å plante, et sted å høste. Altså, ikke bare for transpersoner, også andre. Jeg tenker likevel at transpersoner spesielt må kjempe mye hardere for sine rettigheter i Brasil. Brasil er dessverre det landet hvor flest skeive og flest transpersoner blir drept, ikke sant? Det er trist å si, men transpersoner, først og fremst svarte transpersoner, har færre rettigheter. Spesielt når det kommer til bolig har vi store utfordringer med tilgang til et sted å leve. Derfor sier jeg at jordreformen, kampen for jord som vi står i, og kampen for sosial rettferdighet, er ekstremt viktig for transpersoner.

Vår organisasjon debatterer dette for øyeblikket, og dette første nasjonale møtet for transpersoner (travesti og transseksuelle i MST) er en av måtene vi forsterker denne retten for alle folk. Samtidig sier vi at vi står i denne kampen som transpersoner, for å si til andre folk at vi finnes, og normalisere vår eksistens i våre jordreforms-territorier.

50 aktivister i De jordløses bevegelse fra alle landets regioner, samt Colin og Maria fra LAG, var samlet fem dager i Fortaleza for skoling og fellesskapsbygging.

Og hvorfor er transkampen viktig for en bevegelse som MST?

Det relaterer jo til spørsmålet over, når vi snakker om likestilling og sosial rettferdighet, så snakker vi om alle folk. Disse folka er mangfoldige, de har et stort mangfold, ikke bare ulike kulturer, ulike måter å se verden på, men vi har også et kjønns mangfold, et rikt mangfold, vil jeg si. Så vår agenda, tenker jeg, og her vil jeg trekke frem et innlegg av en kamerat, en transkvinne, som hun la frem i debatten der hun sa, vi kjemper for vår eksistens, mot den standarden de vil putte oss inn i. Jeg tar med dette eksempelet fra vår kamerat, som gjorde det veldig klart at når MST tar opp temaet transpersoner, handler det om å forsterke kampen enda mer. Vi sier: *Se her, vi kan ikke glemme dette*. Vi står i en svært viktig debatt her, og revolusjonen vil bare skje om vi omfavner alle. Revolusjonen vil bare skje hvis den inkluderer transpersoner.

Hvordan er situasjonen for transpersoner i dag?

Dessverre har vi ikke hatt så mye framgang, som du vet. Jeg tenker at dette møtet som vi har hatt her, også var ment for å vise hvordan

situasjonen er. Vi har tatt med mange personer, mange transkvinner, som har vært med på å grunnlegge transbevegelsen. I Brasil i dag har vi det vi kaller for "offentlig politikk" - politiske tiltak vi har kjempet hardt for å få. Uten disse tiltakene er det dessverre ingen framgang.

De fornekter oss mange ting, Vi ønsker rom for vårt sosiale navn, vi ønsker hormonbehandling, men Brasil gjør dette svært vanskelig for transpersoner. Jeg vil altså si at vi fortsatt står i denne kampen, med mange saker på agendaen. Det er avgjørende at vi fortsetter å kjempe, at transpersoner deltar på demonstrasjoner. Vi hadde vår første marsj i Brasília, for å markere 20 år med transsynlighet i Brasil.

Hva vil det si, 20 år med transsynlighet?

Vi kaller det synlighet når befolkningen slutter seg til denne kampen, ser denne kampen som en virkelig kamp. Synlighet er at alle ser oss som likestilte med andre folk, i samfunnet, men også etter loven, for det er også en stor diskusjon om loven.

Når transpersoner havner i fengsel, har de ikke noe rom. Når transpersoner blir utsatt

Musikk var en viktig del av programmet. Thaisson Campos (t.v.) spiller pandeiro i pausen.

for vold, er ikke loven på deres side. Generelt sett kjemper vi for synlighet. For å bli sett og respektert. I Brasil har vi denne store, vanskelige kampen som vi kjemper for. Vi har hatt mye framgang, men vi mangler også mye. Vår hovedkamp i dag er at vi som transpersoner forstår den kampen vi står sammen i, og utfordringene som skaper den. Vi må gripe flagget og stå opp for våre rettigheter, kjempe for politisk endring, og på denne måten hindre at de fortsetter å drepe oss.

*Kan du snakke litt mer om dette med sosialt navn, for det virker på meg som en av de tingene som fungerer veldig annerledes her enn i Norge, hva er utfordringene rundt sosialt navn?*¹

Jeg har allerede fått ordnet mine identifikasjons-papirer, men ikke alle transpersoner vet hvordan det gjøres. De skal starte med å undersøke hvilke regelverk og politiske ordninger som gir dem tilgang til dette. På skolene, for eksempel på videregående, fornekter folk det sosiale navnet og sier at det er kjønnsideologi, og ser

på det som monstrøst og en fryktelig dårlig ting. Derfor vil jeg si at det er veldig vanskelig, og det er en viktig sak for oss nå, dette året. I 2024 har vi hatt mye framgang. Mange som har fått til å ordne navne- og identifikasjonsdokumenter, og fått muligheten til å bruke sitt sosiale navn, i hvert fall i noen dokumenter.

Er det noe du vil tilføye helt til slutt?

Jeg tror at vi, som LHBTIQ+-personer, landløse mennesker, som transpersoner, er veldig glade for å kunne samarbeide med andre transpersoner, andre land og andre sosiale bevegelse. Fordi når vi kjemper sammen, er vi mye sterkere enn når vi kjemper alene, ikke sant? Så jeg lar det være det siste ordet: at vi fortsetter å gjøre disse utvekslingene, dele erfaringer og kjempe sammen.

¹ I Brasil kan man ikke bytte juridisk navn på samme måte som vi kan i Norge, men man kan få institusjonell anerkjennelse og lov til å bruke et "sosialt navn" i enkelte sammenhenger.

BOKOMTALE:

ERFARINGER FRÅ

JORDBRUKSREFORMER

VERDA OVER

Tekst: Lars Øvergaard, lektorstudent og aktivist i LAG

Boka «Experiencias de reforma agraria en el mundo» (Erfaringar frå jordreformer verda over), blei gitt ut i 2020 av forlaget Batalla de Ideas. Joao Pedro Stédile, frå den nasjonale koordinasjonskomiteen til MST (Rørsla til dei jordlause), står som redaktør, men presiserer at boka er eit kollektivt verk. Ho gjer oss eit innblikk i konkrete jordbruksreformer verda over, og byr på empirisk gjødsel for ein grøderik revolusjonær praksis. Empirien er satt inn i ein taksonomi som let oss gruppere og differensiere jordbruksreformene. Dette let oss heve blikket, for å forstå dei djupe motsetningane som ligg i (klasse)kampen for jord. Boka gjer tydeleg kva som står på spel i denne kampen, og fordrar oss til å lære av historia, og bli levande aktørar i hennar utvikling.

Boka opnar med to sitat, eit frå Karl Marx, og eit frå José Martí. Frå Marx hentar forfattarane ei materialistisk forståing av spørsmålet om jord, noko som ber med seg eit pragmatisk blikk på det historiske spelerommet vi er gitt. Frå Martí hentar dei det latinamerikanske brorskapsprosjektet, og ei stemme som tydeleg pratar mot sør. Her i nord må vi teke fatt på arbeidet med å omsetje lærdommane ein her finn inn i vår nordlege røynd. Då vil boka bli fungerande gjødsel her oppe på våre karrige breddegrader.

Første del av boka analyserer dei klassiske jordbruksreformene (USA, Japan, Vest-Europa) som prosessar som er med på å konsolidere kapitalismen som system i vesten. Her får vi lese både gamle og nye forsøk på å løyse opp i desse samansette sosiohistoriske prosessane, og finn kjente kameratar som Vladimir Ilyich Ulyanov (Lenin) og João Pedro Stedile på leselista.

Andre del av boka ser på dei reformistiske jordbruksreformene i Latin-Amerika frå førre hundreår. Her ser vi korleis jordbruksreformer blir brukt av borgarskapet som eit reiskap i klassekampen for å kue massane og holde fast ved eget hegemoni. Kapittelet fordrar oss til å forstå klassekampen som spelar seg ut i bygd og by som ein heilskap. Kampen for jord er uløseleg vevd inn i dette eposet.

Tredje del av boka rettar blikket mot dei radikale jordbruksreformene i Mexico og Bolivia, der dei organiserte og mobiliserte bondemassane kjempar fram ei radikal omfordeling av jorda, utan å bryte med borgarskapets hegemoni og kapitalismen som system.

Dette hegemoniet blir endeleg knust av dei folkelege jordbruksreformene i Kina, Vietnam og Cuba, som skildrast i bokas fjerde del. Dei fordømte massane smadra borgarskapet sitt

Illustrasjon: Duda Oliva

hegemoni, knuste deira stat, og tok på seg arbeidet med å bygge levande sosialistiske folkerepublikkar. Boka styrer unna ein kvar reduksjonistisk romanistisisme, og gjer oss grundige materialistiske analysar av komplekse prosessar. Her får vi sjå korleis romantisk revolusjonsoptimisme gradvis har måtte vike for meir pragmatiske tilnærmingar. I dag spelar småbruk og privateigendom på landsbygda i alle tre landa ei meir sentral rolle enn under tidlegare oppglødde epokar. Revolusjonære teoriar har møtt røynda, og dialektikken har dansa sin vals. Desse revolusjonære jordbrukseksperimenta gjev oss såleis bøttestis av lærdommar.

Alle dei konkrete historiske prosessane som blir løfta fram og analysert i boka, er mykje meir enn historier. Dei utgjer ein levande empiri vi aktivt må teke opp i kampen for jord og vurd. Spørsmåla omkring jord står framleis heilt sentralt i den latinamerikanske røynda. Storkapitalen et opp jord, folk og økologiar, i eit desperat forsøk på å mette det umettelege. Småbrukarar og landarbeidarar over heile kontinentet kjempar framleis for den jorda som i sannleik er deira, den jorda som har blitt røve frå dei, den jorda som skal gje dei von og vurd. Tidlegare har vi forsøkt å storme himmelen, kanskje vi heller skal holde oss her nede og erobre vår grøderike jord.

JOÃO PEDRO STÉDILE (COORDINADOR)
Experiencias de
reforma agraria
en el mundo

BATALLA DE IDEAS MTE ENACE UTEP

Bokomslag fra forlaget "Batalla de Ideas"

VI SÅR REVOLUSJONENS FRØ: EN SAMTALE MED BRIGADIST YONAIRO SUÁREZ

Tekst: Ingrid Fabiola O. Moen og
Maria Hamre Richter

Foto: Olivia H. Tångring og Maria
Hamre Richter

Vi nærmer oss slutten på et seks måneders langt brigadeopphold hos De jordløses bevegelse (MST). På Egidio Brunetto Agroøkologiskole i Bahia tar vi en prat med Yonairo om økologiske innsatsmidler, matsystemets utfordringer - og tro på kollektive løsninger. Yonairo er fra Catatumbo, Colombia, og er organisert i Comité de Integración Social del Catatumbo (CISCA). Komiteen tilhører den større bonde- og småbrukerbevegelsen Coordinador Nacional Agrario (CNA).

Vil du si litt om hvem du er og hvor du kommer fra?

Jeg heter Yonairo Suárez og er en colombiansk småbruker fra regionen Catatumbo. Catatumbo har en spesiell geopolitisk beliggenhet, fordi den deler grense med Venezuela. Landene er forbundet med en elv, Catatumbo-elven, som renner ut i Maracaibosjøen. Her driver vi familiejordbruk der vi dyrker kaffe. Foreldrene mine forsvaret det vakre ved det å være bonde og har lenge kjempet for samfunnsendringer. Jeg er veldig stolt av å arve den kampen og med den også tilknytningen til en sosial bevegelse (CISCA, red. anm.).

Op nå er du her i Brasil, som en del av en internasjonal solidaritetsbrigade hos De jordløses bevegelse.

Ja, det er et privilegium å være her, eller hva?

Jeg er ikke bare her som et individ, men også som et resultat av de historiske kampene som mange har kjempet før meg. Derfor føler jeg på et stort ansvar for å ta med meg og dele kunnskapen jeg har fått her for å styrke kampen videre. Vi, CNA fra Colombia, LAG fra Norge, Conavigua og CUC fra Guatemala, er sammen her i Brasil i sluttfasen av denne fantastiske utvekslingen.

Hva føler du er det viktigste du har lært her i Brasil? Både når det gjelder det praktiske og det teoretiske, men også av opplevelsen av å være i en internasjonal brigade?

Jeg synes det har vært fantastisk å lære, dele og bli kjent med brigaden. Det å lære om ulike perspektiver fra de andre brigadistene gir et mer menneskelig inntrykk av virkeligheten i hvert land enn å lese om det på internett. Det

har også vært berikende å oppleve hverdagen her i Brasil, og å kunne se hvordan De jordløses bevegelse organiseres i praksis. Å delta én time på et allmøte i en okkupasjonsleir, kan sammenfatte tusen teoritimer om folkelig jordreform. Til syvende og sist er det dét vi kjemper for: retten til jord og til å produsere sunn mat. Og selvfølgelig agroøkologi, både som et konsept, men også som en praksis.

Ja, agroøkologi har jo vært sentralt under oppholdet vårt, og det har vært veldig interessant for oss fra Norge. Der er det snakk om permakultur, økologisk landbruk, regenerativ og så videre, men agroøkologi som konsept eksisterer ikke så tydelig. Så det er også interessant for oss å forstå ideene om agroøkologi i de ulike territoriene. Kunne du delt litt av hvordan du forstår konseptet?

Jeg tror at agroøkologi er et omstridt og omdiskutert konsept. Det begynte som et alternativ, eller et motsvar, på et matsystem i krise. Det var de sosiale bevegelsene som definerte konseptet da, men i dag står dette i fare, fordi de kapitalistiske aktørene overtar definisjonsmakten. Den eneste utveien av krisen er agroøkologi. Men det viktig å være klar over at multinasjonale selskap som Bayer-Monsanto snakker om å utvikle agroøkologiske innsatsmidler, som frø og gjødsel.

At det ikke finnes noe definert konsept for hvert territorium, er også noe jeg har innsett under oppholdet i Brasil. Ut fra min erfaring og fra slik vi gjør det i Catatumbo-regionen, fremmer vi en frigjørende agroøkologi. Det handler om å styrke bonden og ta tilbake makta over vår felles kunnskap. Dette er ikke en modell som kan kopieres og limes inn i andre territorier, men som må tilpasses.

Agroøkologi handler mye om nedarvet og lokal kunnskap. Samtidig må den tilpasses både tid og sted, noe som blir veldig viktig med de klimændringene vi nå ser. Det som fungerte for 100 år siden, er ikke nødvendigvis det som vil fungere i fremtiden. Agroøkologi er fremtiden og fortiden samtidig?

Når jeg leser om agroøkologi forstår jeg at det er en dialektisk vitenskap, og som sådan har den ingen dogmer eller spesifikke oppskrifter. Den har prinsipper. Det faktum at agroøkologi er en dialektisk vitenskap, betyr at den også har motsetninger og er i stadig endring. Men den har sosiale, økonomiske og politiske prinsipper, og det er disse jeg mener vi bør jobbe med. Dette er en løsning for klimakrisen, som også er en større naturkrise.

Ja, det er også en naturkrise og et tap av naturmangfold. Men som agroøkologien foreslår trenger vi å bevare og styrke mangfoldet. I Europa snakkes det mye om utslipp av CO2 og andre tall, men samtidig snakkes det ikke så mye om tapet av mangfold. Det jo både biologisk mangfold og kunnskaps- og kulturmangfold. Det tapet fører til at man mister tilhørigheten til et sted. Vi beveger oss mot en mer monokulturell og ensidig verden. Det er interessant å være her i denne internasjonale brigaden, fordi vi må også ha denne dialogen om at vi kommer fra hver vår kamp, samtidig som vi også er her sammen.

Ja, jeg tror det er viktig å tolerere og lære seg å jobbe med forskjellene. Når alt kommer til alt er agroøkologi en politisk teori. Vår oppgave er å tilpasse teorien til de realitetene vi lever i. Men jeg mener vi må jobbe for en mer revolusjonerende agroøkologi.

Hvis jeg produserer med agroøkologiske metoder, uten å organisere meg med en større sosial bevegelse, vil det ikke være reell agroøkologi. Selvfølgelig vil jeg på min gård kunne bidra positivt til et større klimabilde, men det er grunnleggende å være en del av en større sosial bevegelse. Det å organisere seg gjør at agroøkologi blir politisk.

Økologiske innsatsmidler (bioinsumos) har vært et av fokusområdene dine under utvekslingen med De jordløses bevegelse, og noe du har mye erfaring fra fra arbeidet i Colombia. Kan du fortelle litt om dette, for oss uinnvidde?

Økologiske innsatsmidler er produsert av organisk materiale. Det er fremstilt naturlig, med levende og mineralrike komponenter. Det som virkelig gir økologiske innsatsmidler politisk kraft er at de også utgjør en viktig del av agroøkologi og matsuverenitet. Det er et motsvar til «den grønne revolusjonen» med alle de kunstige og industrielle innsatsfaktorene, som er en felle for matproduksjonen.

Ideen med *agroindustri* er at småbrukerne må forbruke mer og mer av disse skadelige innsatsmidlene. Økologiske innsatsmidler er et alternativ til dette. For vi kan ikke snakke om agroøkologi uten å snakke om agroøkologisk praksis, og det er i denne konteksten agroøkologiske innsatsmidler dukker opp. Derfor er jeg her i dag, på De jordløses bevegelses agroøkologiskole Egidio Brunetto

i Bahia, Brasil. I morgen starter et internasjonalt kurs om økologiske innsatsmidler, der aktivister fra hele Latin-Amerika kommer for å dele kunnskap, erfaringer og praksis rundt dette temaet.

Kan du spesifisere litt mer hva økologiske innsatsmidler er? Er det som gjødsel eller plantevernmiddel?

Ja, økologiske innsatsmidler gjør hovedsakelig to ting: Å forhindre sykdommer, som plantevernmiddel. Det andre er organisk gjødsel. Det bidrar til jorden og plantenes helse. Fordi det er en del av en kjede, bidrar også de økologiske innsatsmidlene

til å bedre helsa vår. Det er viktig å forstå at jorden er en levende organisme, og at det derfor er nødvendig å ta vare på den og berike den med mer biologisk liv.

Hva er dine tanker rundt matsuverenitet? Det er jo en fellesnevner for alt vi har snakket om.

Vel, matsuverenitet er et konsept som omfavner alle disse spørsmålene som vi allerede har snakket om, som agroøkologi og økologiske innsatsmidler. Matsuverenitet er retten vi, folket, har til å produsere sunn mat. Det er retten til å bestemme hva slags frø vi vil så, og hvordan vi vil lagre dem, blant annet. Matsuverenitet betyr også at bøndene skal vite hva slags avlinger som fungerer best der de er, og produsere deretter, slik at vi har mulighet til å spise lokalprodusert.

Matsuverenitet er et motforslag til konseptet matsikkerhet. Ideen om matsikkerhet som de store matvarekjedene selger oss, handler om tilgang til agroindustrielle og importerte produkter. Det er mange folk som ikke har råd til dette. De virkelig sultne menneskene, som ikke har mulighet til å produsere sunn mat fordi dagens kapitalistiske modell ikke tillater det, blir holdt utenfor, og det er grunnen til at vi i dag i økende grad befinner oss i et system av sult og underernæring. Men heldigvis finnes det alternativer for fremtiden, som vi må jobbe kollektivt for, både i Colombia, i Norge og resten av verden.

Takk for en fin samtale. Vi håper den siste måneden blir lærerrik, og at du kommer tilbake til Catatumbo med flere frø av motstand og revolusjon!

Å SPISE ER EN GLOBAL HANDLING FOR FELLESSKAPET

Tekst: Kia Luzula Vulgaris, bybonde på Losæter i Oslo og kokk

Foto: Oda Balke Fjellang

Maten vi spiser blir mer ensformig og variasjonene blant jordbrukere og produsenter reduseres i et raskt tempo. Produksjonsenhetene vokser i størrelse og eies av stadig færre aktører. Maten vår blir monopolisert, og forbrukermakten kan virke liten. Likevel er det helt nødvendig å ta bevisste valg når det gjelder mat, fordi det påvirker langt flere enn bare deg som forbruker. Matsystemet strekker seg over landegrenser og gjennom politiske insentiver.

Vi trenger poteter og mangfold

En hjørnestein i selvforsyningen, både i Norge og andre land, er poteten. Likevel blir det færre potetbønder i Norge. Importerte poteter presser prisene, noe som gjør at norske bønder må dyrke mer for å oppnå lønnsomhet. Samtidig skaper et skiftende klimautfordringer for dyrkingen. Det er fullt mulig å være selvforsynt som nasjon med poteter, men sorter som er motstandsdyktige mot sykdommer og virus, som Sarmo Mira, dyrkes lite fordi de ikke passer inn i grossistenes standarder. For eksempel avvises Sarmo Mira av Bama fordi den vokser i størrelser som er upraktiske for pakking og salg. Grossisten hevder at det er forbrukeren som ikke ønsker disse potetene, men sannheten er at det først og fremst er logistikkhensyn som ligger til grunn.

Dette problemet gjelder ikke bare poteter. Mange plantesorter som er godt tilpasset lokale klimaforhold, smak og næringsinnhold, blir faset ut til fordel for sorter som oppfyller kravene til utseende og ensartethet. Et landbruk med begrenset sortsmangfold er sårbart og svekker nasjonens matsikkerhet i møte med globale utfordringer som klimaendringer, krig og kapitalisme.

Farlige matsystemer truer selvforsyningen

Historien gir oss viktige lærdommer. På midten av 1800-tallet døde over én million irer av hungersnød. Europa ble rammet av potettørråte, og Irland led særlig under sykdommen.

Mange tror hungersnøden skyldtes irenes ensidige dyrking av poteter, men sannheten er mer kompleks. Irland dyrket

også korn, erter, kål og gulrøtter, men disse avlingene ble beslaglagt som skatt av det britiske riket. Med få ressurser og liten politisk selvstendighet var irene tvunget til å leve av poteter. Lav matsuverenitet førte til katastrofale konsekvenser.

Matproduksjon i dag påvirkes også av global handel og politikk. Importerte matvarer vi kan kjøpe i Norge har alltid en effekt på andre deler av verden. For eksempel kan avokado og mango være produsert på bekostning av urbefolkningens vannressurser, og indiske bønder presses til å bruke GMO-frø fra store selskaper som Bayer (tidligere Monsanto). I Norge mister samer beiteland til vindkraftprosjekter, og i Spania lever arbeidere på tomatplantasjer under uverdige forhold for at vi skal kunne spise tomater hele året. Dette skjules godt for forbrukeren, og i Kiwis lyse og rene salgslokaler er det intet som viser reisen matvaren har gjort for å nå hyllene. Kanskje matvarer skulle vært markert med samme advarsler som tobakksprodukter? «Denne råvaren er dyrket under uverdige arbeidsforhold» burde stått på tomatpakkene fra Spania. «Dyrene i dette produktet har aldri sett sollys og kun spist kraftfôr» kunne blitt en standard på både norsk og importert svinekjøtt.

I Norge er det ofte aktører med stor markedsrett, som Bama, som bestemmer hvilke sorter som tilbys. Bama annonserte nylig satsingen på to eplesorter, Eden og Fryd, og har tatt patent på disse. Bønder som ønsker å dyrke disse trærne, må betale en avgift til Bama.

Dette gir selskapet kontroll over store deler av epleproduksjonen i Norge. Samtidig fører denne strategien til mindre sortsmangfold og en begrensning i forbrukerens valg.

Tiltak for å spise for fellesskapet

Ingen bonde er en øy, og ingen forbruker handler uten konsekvenser. Våre handlinger i matveien påvirker mange, over hele verden. For å skape en bedre matindustri må vi se på helheten. Rettferdig mat i Norge er avhengig av rettferdig mat i resten av verden også. Å samberge vil si å berge oss, naturen, verden og maten i fellesskap. Nærhet til mennesker og maten vil bidra til forståelse og vilje til forandring. Den globale matindustrien mangler nærhet og ærlighet. Vi er helt avhengig av hverandres handlinger for å skape gode liv. Det er store krefter i spill som avgjør hvilke matvarer som tilbys forbrukeren. Det kan virke umulig å vite hva som egentlig ligger bak det du vil spise. Å spise nærmest mulig opprinnelsen kan gi deg mer innsikt i hva som ligger bak produksjonen.

Under har jeg listet noen tiltak alle kan gjøre i livet sitt for å ta noen steg nærmere kilden til maten sin, styrke samberging og støtte bærekraftig landbruk.

- Bytt ut ris med byggryn – en næringsrik råvare som kan dyrkes i Norge.
- Handle mat direkte fra lokale gårdsbutikker eller gjennom initiativer som Reko-ringene og andelslandbruk. Unngå kjedebutikker så langt du kan.
- Oppsøk lokale bønder for direktekjøp og lær mer om hva som produseres i nærområdet.
- Gå sammen i et fellesskap og kjøp varer i store kvanta som mel og poteter i 25 kg sekker.
- Støtt tiltak som tilrettelegger og støtter grønnsakshager for skoler, barnehager og andre institusjoner. Alle må lære mer om å dyrke mat!
- Dyrk der du kan, selv på små arealer som verandaer eller vinduskarmer.
- Økologisk er ofte bedre, men ikke alle små produsenter har økologisk godkjenning. Snakk med gården om deres bruk av sprøytemidler og tiltak for bedre jord- og dyrevelferd.

UGRESS

- DET HANDLER OM POLITIKK

Tekst: Eiv Rindal, aktivist og skrivende

Illustrasjon: Colin Bojer

Å spise er en politisk handling. Det du velger å putte i munnen handler om noe dypere enn å velge det litt mer etiske alternativet på butikken. Mat er en absolutt nødvendighet og er kjernen i et samfunn. Selv om mange lever i den tro at det bare er å stikke raskt innom butikken og kjøpe en ferdigrett til mikron, stikker det dypere. Bare tenk om mat hadde vokst rett utenfor stuedøra, helt gratis. Det er som om vi ikke enser det, vår egen avhengighet til det systemet vi lever under. Dermed enser vi heller ikke vår hjelpeløshet i møte med den kapitalistiske fremmedgjøringen.

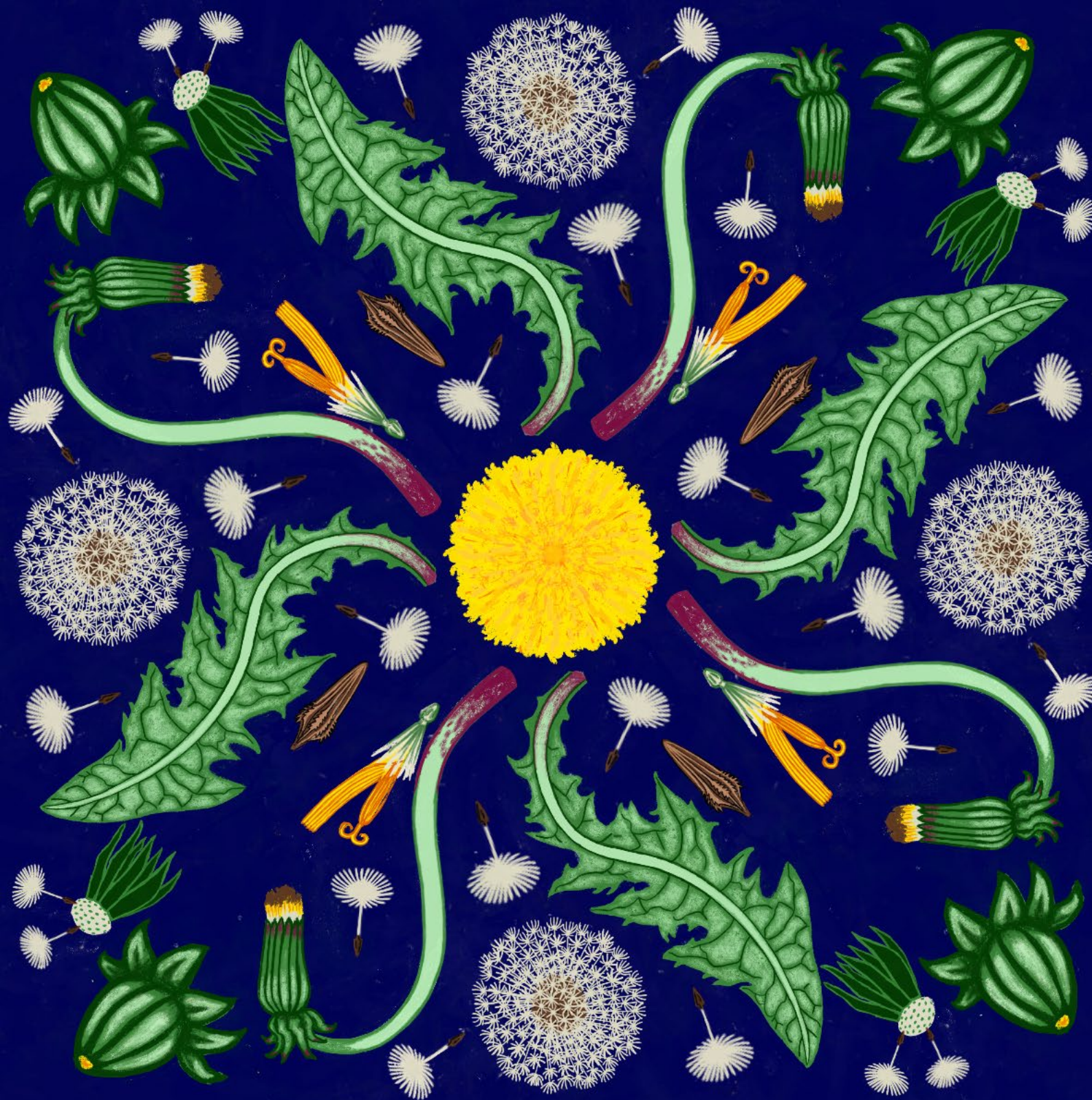
Hvorfor gå på butikken og klage over at spinaten har blitt så dyr, når en har skvallerkål i hagen? Om du ikke har hage selv kan du sikkert plukke hos naboen, hen vil neppe motsette seg det. Langs grøfter og jordkanter vokser det en skikkelig superplante. Kraftig og hårete, som kan gi fiber til klær og rep. Friske blader om våren, fulle av vitaminer og næring etter en lang vinter med sparsom kost.

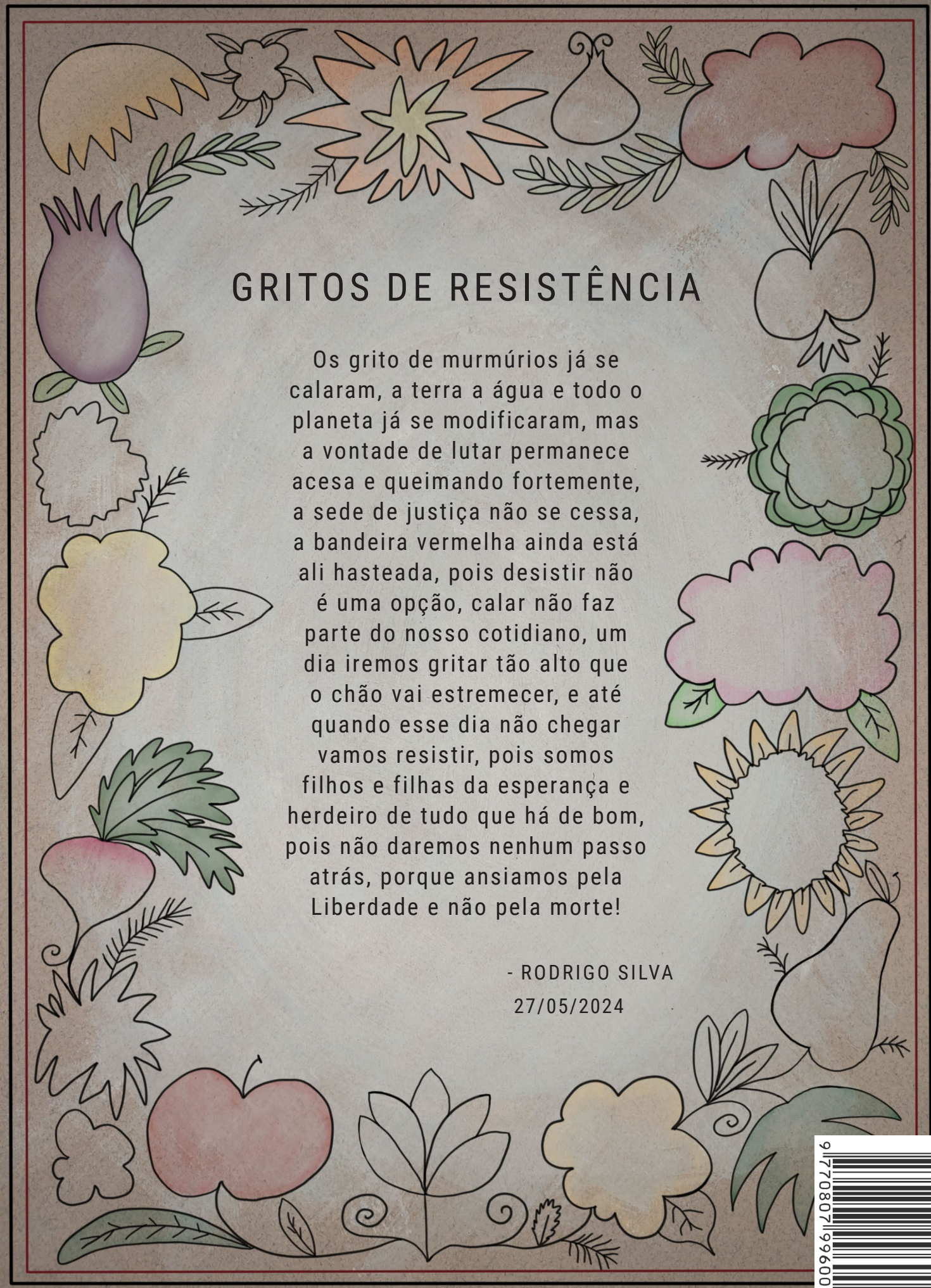
Neslen, som tidligere var en høyt skattet medisinsplante, har blitt degradert til ugress. Ja, den brenner deg om du ikke passer på, men kanskje du kan kjenne at du lever litt? Løvetannen - med de knallgule blomstene, som ikke lar seg lukes bort ... Hvorfor ikke bruke den i mat i stedet for å føre en krig du ikke kan vinne? Visste du at

løvetannblomstene kan bli til både deilig te og vin? Hele planten er nyttig. Groblad, engsyre ...

Ryllik, balderbrå, gjøksyre, fioler og kløver - blomster du fint kan benytte deg av på kjøkkenet. Mjødurt er en av mine favoritter; en ekte helt blant det ville ugresset. Mjødurt gir en absolutt himmelsk te. Så kan vi gå til bringebærkrattet i skogkanten. Tindveden på stranda ... I grøftkantene finner vi nordens asparges, geiteramsen. Ta de unge skuddene på våren og bruk dem som du bruker asparges. Blader og blomster kan også tørkes til te. Markblomster og ugress får mat til å se fantastisk ut, gir god smak og et hint av et finere måltid. Til og med havregrøt løftes av litt blomster fra enga eller grøftkanten.

Å spise er en politisk handling. Gjennom å dyrke og høste fornuftig bidrar du til å gjøre deg selv mer fri. Avhengigheten til strukturer knyttet til matforsyning er skranker på vår frihet og som tydelig viser vår sårbarhet. Beredskap knyttet til mat handler om langt mer enn ti dager med hermetikk i kjellerboden. Aller mest handler det om kunnskap. Naturen er en fri skattekasse og en kulinarisk drøm. Alt det gode som vokser i randsonene av vår fremmedgjorte eksistens er skjult for mange. Aktive valg i hverdagen er å ikke gjøre politikk og aktivisme til noe perifert. Å høste maten selv er et aldri så lite hverdagsopprør - en politisk handling.

GRITOS DE RESISTÊNCIA

Os grito de murmúrios já se calaram, a terra a água e todo o planeta já se modificaram, mas a vontade de lutar permanece acesa e queimando fortemente, a sede de justiça não se cessa, a bandeira vermelha ainda está ali hasteada, pois desistir não é uma opção, calar não faz parte do nosso cotidiano, um dia iremos gritar tão alto que o chão vai estremecer, e até quando esse dia não chegar vamos resistir, pois somos filhos e filhas da esperança e herdeiro de tudo que há de bom, pois não daremos nenhum passo atrás, porque ansiamos pela Liberdade e não pela morte!

- RODRIGO SILVA

27/05/2024

